

W środkowym okresie epoki brązu pojawiła się kultura łużycka (1200-400 r. p. Chr.), której ludność już powszechnie użytkowała wyroby z brązu. Rozbudowany system wierzeń koncentrował się wokół kultu słońca i ognia. Konsekwencją tego były pochówki ciałopalne, głównie popielnicowe, rzadziej jamowe. Nieliczne ślady ludności tej kultury stwierdzono w Polanach, Zadnodze i w Zwiartowie.

W okresie halsztackim (650-400 r. p. Chr.) rozpoczynającym wczesną epokę żelaza, omawiane tereny dostały się w orbitę wpływów stepowych ludów scytyjskich nękających w V wieku p. Chr. najazdami ludność kultury łużyckiej, czym prawdopodobnie przyczyniły się do jej upadku. Pod koniec okresu halsztackiego i na początku lateńskiego na tereny południowo-wschodniej Lubelszczyzny przybyły grupy ludności kultury pomorskiej (450-250 r. p. Chr.), której śladów nie stwierdzono na terenie obecnej gminy Krynice. Znalezione natomiast nieliczne zabytki grupy czernieżyńskiej (II-I w. P. Chr.), której ludność przybyła tutaj w okresie lateńskim. Nikłe ślady w postaci zaledwie dwu fragmentów ceramiki odkryto na terenie Romanówki.

Na przełomie er i w pierwszych wiekach naszej ery na omawiane tereny dotarły wpływy imperium rzymskiego, co zapoczątkowało nowy okres dziejów zwany rzymskim. Charakteryzuje się on znacznym rozwojem wymiany handlowej oraz wielką mobilnością poszczególnych kultur. Zabytki z okresu rzymskiego (I-V w.) znaleziono w Dzierążni, Zwiartowie, Polanowie, Zadnodze i Krynicach. W większości należy je przypisać ludności kultury przeworskiej – Wandalom (I w. p. Chr. – poł. V w.). Na szczególną uwagę zasługuje ciałopalne cmentarzysko popielnicowe odkryte w Krynicach, na którym przebadano wykopaliskowo jeden z grobów. Być może z tą kulturą można łączyć także zabytki określone ogólnie na okres rzymski (I-V w.), w tym złoty aureus cesarza Wespazjana (69-79 r.) znaleziony w Dzierążni przez proboszcza na pocz. XX wieku⁸. Prawdopodobnie pod koniec II wieku wskutek najazdu nieprzyjaciela miejscowa ludność opuściła swoje siedziby i już tutaj nie powróciła, a dowodem

⁸ S. Nosek, Materiały do badań nad historią starożytną i wczesnośredniowieczną międzyrzecza Wisły i Bugu, „Annales UMCS”, sec. F, t. VI/1957, s. 321.

na to są skarby monet odkryte w Swaryczowie, Zubowicach, Żulicach i Ruszczyźnie.

Prawdopodobnie część materiałów z okresu rzymskiego (I w. p. Chr. – V w.) należała także do kultury wielbarskiej, której ciałopalne cmentarzyska odkryto w pobliskich Zubowicach i Swaryczowie.

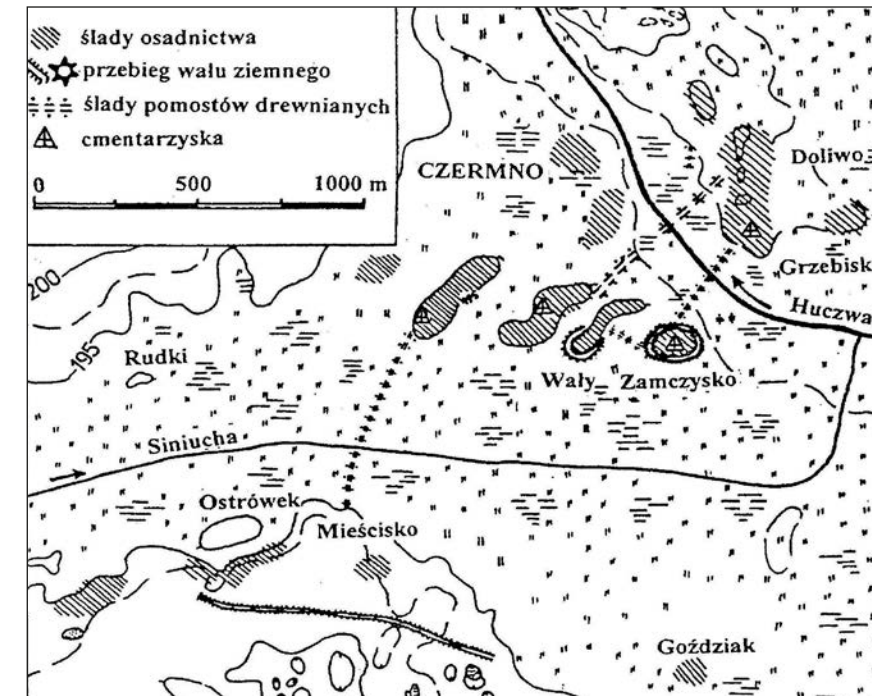
Od połowy V wieku w okresie wędrówek ludów, zapoczątkowanym przez najazd Hunów na Europę Środkową, omawiane tereny niemal całkowicie opustoszały na cały wiek.

B. Okres wczesnohistoryczny

(VI - poł. XIII w.)

W połowie VI wieku tereny międzyrzecza Wieprza i Bugu zostały zasiedlone przez ludność słowiańską, początkowo zapewne nieliczną. Stosunkowo dobre warunki naturalne sprzyjały rozwojowi osadnictwa nowych przybyszów na tym terenie. Powstawały osady najpierw jednodworcze, a następnie wielodworcze, złożone z trzech i więcej zagród, które były użytkowane przez grupy ludzkie liczące 20-40 osób. Z czasem przybrały one formy jednorzędówek nadrzecznych, stosownie do panujących warunków naturalnych. W obrębie gospodarstwa wznoszono najczęściej naziemne budynki mieszkalne, o konstrukcji zrębowej lub słupowo – plecionkowej, rzadziej ziemianki lub półziemianki. Budynkom mieszkalnym towarzyszyły obiekty gospodarcze i jamy zasobowe.

Z najstarszym horyzontem osadnictwa słowiańskiego datowanego na VI wiek należy łączyć ślady domostw odkryte na terenie Kotliny Hrubieszowskiej w Zubowicach i Świerczowie oraz na granicy Kotliny Hrubieszowskiej z Grzędą Horodelską w Husynnem. Na obszarze gminy Krynice nie znaleziono dowodów na tak wczesne osadnictwo. Fragmenty naczyń z VIII-XIII wieku znaleziono w Zwiartowie, z IX-XIII wieku w Romanówce, natomiast ceramikę datowaną ogólnie na VI-XIII wiek w Dąbrowie, Dzierążni, Hucie Dzierążyńskiej, Majdanie Krynickim, Krynicach, Polanach i Zwiartowie. Wobec braku ewidentnie wczesnych VI-VII-wiecznych zabytków z najbliższej okolicy, nieokreślone materiały wczesnośredniowieczne z terenu gminy Krynice należy datować później, zapewne na X-XIII wiek.



Ryc. 1. Osadnictwo wczesnośredniowieczne Czerwienia, wg J. Gurby 1976, rys. W. Zieliński.

Osadnictwo słowiańskie w miarę upływu czasu rozwijało się coraz intensywniej, co doprowadziło do powstania związków społecznych zwanych plemionami. Według historyków, w IX i X wieku omawiane tereny zajmowało plemię Lędzian, któremu można przypisać budowę grodów m. in. w Czerminie (gród Czerwień), Gródku nad Bugiem (gród Wołyn), Majdanie Górnym i Śniatyczach. Z nim związane były także liczne osady w międzyrzeczu Huczwy i Bugu. Wiele małych osad odkryto także na terenie gminy Krynice. Wszystkie one od X wieku tworzyły terytorium tzw. Grodów Czerwieńskich, znanych nam z przekazów latopisów ruskich. Grody te stanowiły zachodnią rubież państwa kijowskiego, chociaż przejściowo (od poł. IX wieku do pocz. X wieku) należały prawdopodobnie do Wielkich Moraw i Czech, a od ok. 960 roku i w latach 1018-1031 do Polski Piastowskiej. Czerwień był przypuszczalnie stołecznym ośrodkiem tego terytorium. Jego kompleks osadniczy położony w widłach rzek Huczwy i Sieniochy składał się z grodu, podgrodzia i kilku osad otwartych, powiązanych wzajemnie ze sobą systemem drewnianych pomostów. Dużą rangę posiadał także potężny gród Wołyn (na terenie obecnego Gródka nad Bugiem) oraz Sutiejsk zlokalizowany na

terenie dzisiejszej Sąsiadki, zbudowany w XI wieku celem obrony zachodniej granicy Rusi Kijowskiej.

Zabytki związane z okresem wczesnośredniowiecznym (VIII-XIII w.) zanotowano w ponad połowie miejscowości gminy Krynice. Starsze fazy tego osadnictwa (do wieku XI) mają cechy zachodniosłowiańskie. Obecnie badacze skłaniają się do wniosku, że w 2 poł. IX wieku omawiany obszar należał do państwa morawskiego lub przynajmniej był mu częściowo podległy. Wynika to z faktu, że tereny te przed 973 rokiem należały do diecezji ratybońskiej, a od 973 roku do wyłączonej z niej diecezji ołomunieckiej, czyli morawskiej, podległej arcybiskupstwu mogunckiemu. W granicach diecezji ołomunieckiej znalazły się, więc ziemie plemienne Wiślan z Krakowem i Sandomierzem oraz Lędzian z Przemyślem i Czerwieniem⁹. Można się domyślać, że po rozpadzie państwa morawskiego ziemie te na krótko weszły w skład państwa czeskiego. Dowodem na to mogą być granice diecezji praskiej z początku XI wieku, z których wschodnia sięgała Bugu

⁹ G. Labuda, Czeskie chrześcijaństwo na Śląsku i w Małopolsce w X i XI wieku, [w:] Chryścianizacja Polski Południowej. Materiały z sesji naukowej odbytej 29 czerwca 1993 roku, Kraków 1994, s. 84.